

УДК 007 : 304 : 001

ПОЛІТИКО-ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ ІВАНА ФРАНКА ЩОДО ПРОБЛЕМАТИКИ СУСПІЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ У ПРОЦЕСАХ НАЦІОНАЛЬНОГО УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

БУХТАТИЙ Олександр,

канд. наук держ. упр., доц.,

Головний департамент інформаційної політики Адміністрації Президента України, 01220, м. Київ,
вул. Банкова, 11, e-mail: bukhtatyi@ukr.net

У статті досліджуються питання формування і розвитку політико-філософських поглядів Івана Франка щодо проблематики суспільних комунікацій у процесах українського національного відродження, розглянуто проблематику ролі й значення комунікаційних відносин у національних державотворчих процесах та існування взаємозв'язку між боротьбою за державну незалежність України й утвердженням права на свободу слова, ролі засобів масової інформації, освіти та міжкультурних комунікацій. Визначається, що позиція Івана Франка щодо недоторканності особи, свободи слова, друку, зборів, віровизнання, національної мови, як основних прав кожного громадянина, кожної людини, які мають бути недоторканні для кожної адміністративної або політичної влади, стала предтечею сучасних європейських демократичних стандартів у галузі основоположних прав і свобод людини.

Ключові слова: франкознавство, свобода преси та слова, просвіта, міжкультурна комунікація.

Вступ. На сучасному етапі розвитку українського суспільства очевидним є те, що де-факто ми й досі в практиці державного управління та суспільного життя залишаємося в полоні артефактів, домислів та міфів доби «бездержав'я», коли український народ було розірвано між різними імперіями та державами, національна самосвідомість перебувала на зародковому рівні. І до сьогодні наше суспільство гостро потребує усвідомлення своєї ролі, зрозуміння своїх історичних традицій, ретаврації та культивуваці наукових і культурних цінностей. Ці завдання ускладнюються низкою політичних, соціально-економічних, демографічних криз, а також військовою агресією з боку Російської Федерації, що нині переживає українське суспільство.

Крім того, непоодинокі маргалізовані та «ностальгуючі» заклики щодо необхідності перегляду і переосмислення «соціалістично-марксистської» сторінки нашої історії змушують нас звернутися до вивчення філософської, націєтворчої та світоглядної спадщини видатних українських науковців, літераторів, громадських діячів, чільне місце серед яких займає постать геніального вченого, літератора, видавця, журналіста – «українського Мойсея», «Каменяра» – Івана Франка (1856–1916 рр.), який передбачав, що «новий соціально справедливий устрій базуватиметься на якнайширшому самоуправлінні общин і країв, складених з вільних людей і поєднаних між собою вільною федерацією, що ґрунтується на солідарності інтересів. Зокрема наголосимо, що Франкове розуміння держави, ролі державного чиновницького апарату було важливою передумовою його вкрай негативного ставлення до ідеї диктатури пролетаріату» [1, с. 296].

Комплексний аналіз питання проблематики й становлення національного державотворчого руху та його форм потребує дослідження всіх складових життя суспільства, серед яких надзвичайно важливе місце займають праці видатних українських науковців, літераторів, філософів, особистостей, які нерідко нехтували своїми статками, а то й життям в ім'я розвитку українського суспільства та його державності.

© Бухтатий О., 2016

Одним із таких українських «прометеїв» був Іван Франко – патріот, поет, публіцист, видавець, науковець, журналіст, який у чи не найкритичніший період українського суспільства свій талант, сили та досвід спрямував на його пробудження та звільнення від багатотисячного гніту темряви безграмотності, політичного гноблення та національного безправ'я.

Аналіз наукових досліджень і розробок вказує, що ще за життя І. Франка його постать була об'єктом прискіпливої уваги преси, політичних та громадських діячів його доби. Полеміка у тогочасній пресі, дискусії у листуванні та під час публічних виступів давали підстави для започаткування наукових розвідок у цьому напрямі, які продовжуються й до нині. Зокрема, праці та дослідження О. Колесси, М. Возняка, М. Гнатюка та М. Євшана, С. Смаль-Стоцького, М. Лозинського, В. Смоля, М. Легкого, В. Микитюка, Р. Голода, Р. Чопика, Б. Тихолаза та ін. започаткували та розвили окрему галузь українознавства – франкознавство. Крізь призму Франкової творчості автори досліджували концепцію національної літератури, впливу письменника на її становлення та подальшого розвитку. Запропоновані висновки та узагальнення аргументовано доводять про далекоглядність І. Франка, його політичну обізнаність, уміння знаходити правильні орієнтири у складні для нації історичні моменти.

Б. Тихолаз у статті «Іван Франко – Doctor Universalis (секрети успіху)» наголошує, що «Іван Франко – це рідкісний у світовому контексті й унікальний в українській історії приклад універсального генія – всебічно обдарованої й гармонійно розвинутої творчої особистості, що реалізувала власний потенціал не в одній, а одразу в багатьох галузях культури». Автор зазначає, що «досі маловідомий Франко-вчений – автор численних наукових праць з історії та теорії літератури, літературної критики, методології та компаративістики, бібліографії, книгознавства, бібліотекознавства, мовознавства, перекладознавства, журналістикознавства, фольклористики, етнології, етнографії, культурології, мистецтвознавства, релігієзнавства, історії, економіки, соціології, статистики, правознавства, політології, педагогіки, психології, філософії, ба навіть описового природознавства» [5, с. 15–17].

В. Андрущенко, Л. Губерський, М. Михальченко зазначають, що Франкове передбачення, що у майбутньому суспільстві мусить утвердитися справжнє народовладдя, реальна, а не формальна демократія. Головний спосіб здійснення народом своєї влади – це громади, які виконують свої функції управління суспільством: господарсько-економічну й культурно-освітню, судову. За соціалізму, на його думку, будуть забезпечені свобода кожної людини, цінність якої визначатиметься її здібностями й корисною працею [1, с. 297]. На жаль, цю тему часто використовували у політичних інтересах певних соціальних груп та прошарків. І. Макаровський зазначає, що «перешкоду чинили і чинять ті «дослідники», котрі на догоду певним політичним групам спекулюють ідейною спадщиною І. Франка. Досить таки помітно, що вчорашні франкознавці на загал вбачали найбільші чесноти письменника в пропаганді соціалістичних і марксистських ідей, сьогоднішні – у критиці та несприйнятті ідей» [4, с. 36].

Саме тому *мета і завдання статті* полягають у дослідженні політико-філософських учень Івана Франка щодо світоглядних орієнтирів та проблематики суспільних комунікацій у державотворчих процесах українського суспільства, крізь призму яких можна якнайповніше збагнути теоретичний вимір розвідок Франка-вченого, Франка-журналіста, Франка-видавця.

Очевидно, що, майстерно володіючи усним і писемним словом, І. Франко надавав особливе значення його поширенню серед народних мас, вкоріненню кращих зразків європейських знань та просвіти серед народництва, в ролі якого він розглядав трудящі маси. Зокрема у пролозі до своєї славетної філософської поеми «Мойсей» Франко закликає:

*«О, якби хвилю вдать, що слова слуха,
І слово вдать, що в хвилю ту блаженну
Вздоровлює й огнем живущим буха!»*

Тетяна Космеда наголошує, що Франко постійно здійснював культурологічні, краєзнавчі дослідження, робив журналістські спостереження, які є сьогодні корисними як для теорії, зокрема міжкультурної комунікації, так і для практики як ілюстрація теорії комунікації [3, с. 129].

Аналіз низки мовознавчих праць «Етимологія і фонетика в южноруській літературі» (1894); «Двоязичність і дволичність» (1905); «Причинки до української ономастики» (1906); «Літературна мова і діалекти» (1907) та ін. показують, зокрема, що Франко сформував і заклав на українських теренах наукові засади теорії й практики суспільної комунікації, а також пропонував моделі діалогічного зв'язку між українцями й представниками інших народів та цивілізаційних типів.

Результати й обговорення. На нашу думку, потрібно розпочати із загальноновизнаної аксіоми, що саме український народ Іван Франко розглядав як опору й рушійну силу його державності й зазначав, що «маса та народна є нині опорою Русі, а просвічена, з розбудженим самопізнанням національним, станеться непоборимою скалою» [15]. Визнаючи пріоритетність демократичного шляху українського державотворення у праці «Організація демократичної партії», Франко наголошує, що «головними органічними хибами давнішого демократичного сторонництва було поперед усього невироблення суспільної програми поза загальне бажання «піднесення добробуту всіх верств народних», далі занадто загальне і при тім занадто категоричне поставлення програми національної, а нарешті недостача внутрішньої організації» [11].

Ця криза «внутрішньої організації» полягала також у кризі суспільної комунікації, величезному розриві та діалогічним проваллям між українською інтелігенцією та народними масами. Зокрема, аналізуючи статтю «Застій української літератури», Іван Франко критикував своїх колег та зазначав, що «у інших, хоч і невеликих народів, кожний рік на зміну старим робітникам виводить нових, кожна важніша галузь духової праці має своїх спеціалістів, на кожному полі видно коли вже не відразу блискучі результати, то бодай щирі змагання, роботу, заходи. Між тим у нас, хоч і говориться і славиться о літературнім руху, о його виявленні і здвигненні, справа на ділі виглядає далеко не так принадно. А прецінь число писателів, засиляючих видання «Просвіти», є дуже обмежене, а по деяких предметах, котрих потребу підноситься вже довгі і довгі літа (як напр., розтолкування народів наших законів конституційних, популярний виклад економії суспільної, географії рідного краю і т. ін.) не тільки не можна дождатися удачних праць, але навіть жодних проб» [12]. У дослідженні «Молода Україна» він констатує, що віддалення інтелігенції від народу, його життя й інтересів було повне.

Крім того, потрібно відзначити, що Франко нищівно-критично ставився і до системи тогочасної народної освіти та освітян. Зокрема, у своїй статті «Погані вчителі» він зазначав, що «переважна частина гімназійних бібліотек по провінції відзначається поперед усього блискучою недостачею всяких руських книжок, джерел, підручників, по котрим би учитель, знайомий з науковим методом, міг будь-хто познайомитись з предметом, досі чужим для нього, щоб ученики з його лекцій не виходили таки зовсім впорожні» [17].

Такий критичний стан Франко пов'язував насамперед із недолугою політикою російського самодержавства, зокрема, аналізуючи, діяльність російських університетів, він зазначав, що «Імператор Павло з страху перед революцією скасував багато приватних друкарень в Росії і дозволяв друкувати тільки такі твори, які не були супротивні релігії і моралі. 1799 р. у Росії заборонено всі книжки, видані під впливом французької революції. 1800 р. заборонено всі закордонні книжки і навіть ноти, ні один опозиційний голос не смів порушити цвинтарний спокій деспотизму» [19].

У вже згаданій нами «Молодій Україні» Франко характеризує другу половину 70-х рр. ХІХ ст. як «добу важкого упадку нашої національної ідеї. Нове десятиліття почалося під дуже сумними знаками. На Україні українське слово, прибите урядовим обухом, бачилось, завмерло зовсім. Коли про людський соромі пропускала цензура дещо по українськи, так то хиба крайні нісенітници в роді віршів якогось Шибитька» [13, с. 7].

Чітка громадянська позиція І. Франка простежується на сторінках його статті-рецензії на радикально революційну працю Ю. Бачинського «Україна Irredenta», де відверто констатується, що «московська «плеть» була так само дошкульна, як польська нагайка, та тільки гнала українську націю не на шлях поступу до цивілізації, а в безодню темноти й застою. От тим-то не диво, що свідомість національна і політична серед мас українського народу падає, що обсяг його інтересів звужується до границі власної хати, власної громади, що розуміння державного устрою стається так само міфологічне, як релігія, як примітивне розуміння природи» [9].

Тому зовсім не дивують висновки І. Франка у статті «Шкідливість москвофільства», в якій він із жалем констатував, що «от і зійшли ми справді на посміховище народів. Коли інші, числом слабші слов'янські племена брались совісно за управу рідної своєї літератури і спільними силами довели до істинно дивних результатів, ми, мов закам'янілі, все стоїмо на однім місці, беспорядні, немічні, розбиті, висміяні! А безсильні станути супроти чужинецького напору, ми ще кинулись самі на себе, борючись за поодинокі букви і слова, добачаючи в тих буквах і словах не якийсь засіб до цілі, але саму ціль – єдиний і найвищий ідеал!» [20]. Без марнославства та пустослівної риторики в бік тогочасного українства Франко зауважував, що «ані німці, ані поляки не мають так багатой, високогуманної, живої і справді національної, а для студіум гімназійного (саме як введення і взірці літератури артистичної) зовсім придатної усної народної словесності, пісень і оповідань історичних, малюючих 1000-літню минувшість нашого народу, його безчисленні невгоди, погляди і змагання» [20].

Досліджуючи питання природи й розвитку українського націоналізму та протиставляючи його революційним течіям у Росії, Франко зазначав, що «головне лихо українського діла в Росії лежить тепер в браку політичної волі, то все-таки, любуючись в голосних і доволі фразистих наріканнях на деспотизм, досі ані разу не зняли речі про те, що треба робити українцям, щоб повалити той деспотизм і здобути політичну волю. Національна література, штука і т. і. мусить же бути впливом живої потреби нації і заспокоювати ту потребу. Нація, котра помирає з голоду, в котрій 90 % людей не вміє ні читати, ні писати і не має де-facto ніякої політичної волі, – така нація потребує хліба, азбуки і конституції; театрами, концертами національними, романами й поезіями дуже мало їй можна прислужитися» [7].

Разом із тим у праці «З поля нашої науки» Іван Франко робить відвертий висновок про те, що «поле нашої науки таке ще тісне і так слабо управлене, що огляд усього, що на ньому появляється, особливо коли виключити літературу популярну, не може забрати багата місця. Та проте, здається мені, він може бути не без пожитку вже хоч би тим, що, зводячи в купу все те, що у нас робиться наукового, вкаже хоч негативно на ті широкі ниви, на котрих нічого не робиться; далі критичний огляд зробленого покаже його добрі і злі боки, з погляду на методу, як і з погляду на провідні думки, а вкінці огляд такий мусить з зрозумінням інтересів і потреб нашої суспільності доходити й до позитивних сказівок, як вести далі наукову роботу» [11].

Однак філософ передрікав, що «хоч як шаленіло самодержавство, воно не змогло вбити науку, яка в Росії стала втіленням прагнення свободи, надії на кращий час» [19]. Т. Трачук, досліджуючи питання витоків української науки про журналістику, зробила висновок, що саме І. Франко виробив певні теоретичні засади функціону-

вання журналістики, на прикладі описів найбільш помітних періодичних видань в українській журналістиці XIX ст. запропонував канон дослідження історії газет і журналів. Він був першим, хто подивився на історію української журналістики як на історію цивілізації нашого народу [6].

Так, у праці «Наука для українського народу» ми знаходимо франківський висновок, що «популярні часописи належать у нас до тих, котрі найпильніших мають читателів; популярні книжечки розходяться тисячами; ба, навіть початки самостійних народних організацій в цілях наукових і політичних повстають і ростуть перед нашими очима. Говоримо тут о читальнях сільських і міщанських, о котрих повстанню і розвою часописи наші раз у раз доносять з всіх кінців нашого краю. Це в наших обставинах так характеристичний і так безмірно важний для нашої будучини, що вартості його і перецінити не можна. Показує він, що не тільки цікавість до науки і до знання збудилася в нашій народі, але також і той дух спільності, дружності і асоціації, той дух – працювати згідно єднальними силами, котрий є першою ознакою і необхідною умовою сильного життя і розвою кожного народу [14].

Саме Франко закликав представників української творчої інтелігенції, політичних та громадських діячів до запровадження нового типу суспільних комунікацій – міжкультурної та просвітницької і проголошував: «закладаймо читальні, організуймо політичні товариства, товариства для забави, для співу, для театральних аматорських представлень, робімо все, що може зближати людей до людей, будити між ними почуття спільності і почуття сили, лежачої в тій спільності» [14]. А також зауважував: «Щоденні видавництва служать щоденним, громадським та політичним інтересам і завсігди будуть і мусять бути в руках фахових журналістів, політиків чи репортерів; письменники, літератори і вчені тут або зовсім не показуються, або гостять дуже рідко» [13, с. 101].

Національно-державницькі ідеї І. Франка є органічною частиною його ідеології. У статті-рецензії «Ukraina irredenta» Франко «доказує, що Україна <...> мусить швидше чи пізніше статися самостійною державою, витворити свою літературу і штуку, українізувати всі різnorodні елементи на своїй території, а бодай скупити їх довкола спеціальних українських інтересів економічних» [21, с. 553]. Як зазначає І. Макаровський, за змістом ця ідеологія, яку сповідував Іван Франко, є прогресивною, національно-демократичною і світською; за методом обґрунтування своїх провідних ідей – раціональною [4, с. 82]. Зокрема, у дослідженні «Галицьке українофільство» І. Франко, полемізуючи з тодішніми українофілами, ставив запитання й одразу відповідав: «а що таке раціоналізм, який так само страшний авторові? Це прагнення, щоб нашими думками і діями керував розум» [10].

Для нас становить інтерес той факт, що саме Франко у 1881 р. дослідив правове становище української літератури в Російській імперії. А це, потрібно зазначити, був час дії Емського указу (1876 р.), яким обмежувалося використання української мови у публічній сфері.

Як видавець та журналіст він чітко розумів, що заборона російським царизмом українського друкованого слова спричинила те, що майже все українське друковане письменництво цього періоду поширювалось у рукописному вигляді. Заборона друкованого слова, що фактично й здійснило європейський ренесанс, не могла сприяти відродженню українського суспільства. Духовна, гумористично-сатирична і бурлескно-трагестична поезія, шкільна драматургія та інтермедії, мемуарно-історична проза – все залишилося в рукописах, доходило до читачів у незначній кількості списків. У дослідників складається враження, що письменники навіть не намагалися друкувати свої твори, цілком мирилися з рукописною традицією. Не уникли цієї долі й інші українські мислителі, вчені та дослідники. Причому цензорів не хвилювало, чи були вони лібералами, чи консерваторами, а чи просто вченими, для яких політика була мало цікавою взагалі.

Франко зазначав, що юридичний статус українського письменства в Росії у 1880 рр. виглядав так:

1. Не можна видавати українських книжок релігійного, популярно-наукового та педагогічного змісту.

2. Не можна друкувати українських книжок наукового змісту.

3. Не можна привозити до Росії без окремого дозволу головного відомства у справах преси жодних українських книжок, брошур і часописів, надрукованих за межами Росії.

4. Не можна нічого друкувати іншим правописом, за винятком: а) історичних документів і пам'яток – правописом оригіналу; б) словників, белетристики і музичних нот російським правописом або тим правописом, що використовувався в Україні не пізніше ніж у XVIII ст.

5. Не можна виголошувати будь-яких лекцій чи рефератів українською мовою.

6. Не можна існувати театрам суто українським (українське товариство, драматичні трупи мусять поруч із українським твором грати також російський).

7. Навіть усе те, що не є забороненим, може друкуватися тільки за умови, тобто лише тоді, коли головне відомство у справах преси в Петербурзі визнає рукопис як такий, що подається до друку.

8. Вистави українських драм можливі також лише за умови, тобто тоді, коли генерал-губернатор за кожним разом дасть дозвіл [18].

З іншого боку, Франко, незважаючи на загрози політичних гонінь, фінансових нестатків та критиканства, сміливо й відверто вступався за своїх побратимів, учителів та учнів. Силу свого слова, авторитет та принциповість він протиставляв архаїчним догмам та новоденним віянням.

Зокрема, аналізуючи редакційну політику закордонного журналу «Свободная Россия» (1888–1889 рр., Женева), І. Франко декларує тезу, що «недоторканість особи, свобода слова, друку, зборів, віровизнання, національної мови, право подавати в суд чиновників і т. п. – це основні права кожного громадянина, кожної людини, безперечна власність кожного члена суспільства і як такі вони мають бути недоторкані для кожної адміністративної або політичної влади» [8]. Сьогодні ми можемо констатувати, що ці вимоги увійшли до міжнародної практики основоположних прав людини й громадянина, схвалених у 50-х рр. минулого сторіччя Радою Європи.

Проте на той час це були революційні тези, і, як зазначав сам Франко, «схваляючи щирі прагнення до самоврядування і до задоволення на цьому ґрунті всіх національних вимог, мусимо, однак, підняти питання, чи дійсно ці вимоги можна задовільнити і гарантувати при збереженні теперішніх державних рамок, і чи ті «рамки» самі собою не стануть великим тягарем для тих, які собі їх найменше прагнули б» [8].

Автор політологічної праці «Україна irredenta» («Україна уярмлена»), де було порушене питання Держави Україна (1896), Юліан Бачинський зазначав, що українська ідея набере реального змісту, коли вона ґрунтуватиметься не лише на національній, а й на економічній основі «уся робота в тому напрямі не повинна обмежуватися лише до простого вказування на національну відмінність українського народу, – національна відмінність, сама по собі, ще нічого не вирішує, – але опиратися вона повинна передусім на суперечностях економічних, які існують на території Росії, що утворилися внаслідок розвитку капіталізму, а головне, на вказуванні на ті економічні суперечності, які існують між Україною та рештою Росії і на наслідки, які виходять з того для культурного розвитку України. В такій формі має вестися пропаганда думки про політичну самостійність України» [2].

Як зазначає І. Макаровський, «політичним ідеалом І. Франка була українська самостійна держава національної демократії у формі народної республіки, з вищим народно-представницьким органом, що вибирається на основі всезагального

виборчого права. Народ на місцях (через самоврядні громади) повинен брати безпосередню участь в управлінні державою, а в центрі – через вибраних ними представників» [4, с. 82]. І. Франко наголошував: «а раз відчута буде – у кого з національних, у кого з економічних причин – потреба політичної самостійності України, то справа ся ввійде на порядок денний політичного життя Європи і не зійде з нього, поки не відбудеться» [21, с. 556]. Вільна, велика, незалежна, політично самостійна Україна – одна, нероздільна від Сяну по Кавказ!» – простежується у пролозі до філософської поеми «Мойсей», зверненому до українського народу (датовано 20 липня 1905 р.):

*Засяєш у народів вольних колі,
Труснеш Кавказ, вперешся Бескидом,
Покотиш Чорним морем гомін волі
І глянеш, як хазяїн домовитий,
По своїй хаті і по своїм полі [т. 5, с. 214].*

Висновки та перспективи. Наша розвідка щодо усвідомлення ролі й значення світоглядних орієнтирів та проблематики суспільних комунікацій в державотворчих процесах українського суспільства у працях Івана Франка, дає підстави зробити висновок про існування тісного взаємозв'язку між боротьбою за державну незалежність України та утвердженням права на вільне слово та свободу інформації. Згадаймо, що у передмові до книги І. Франка «Сотворення світу» наводяться такі слова Великого Каменяра: «Пам'ятайте, мої друзи, – говорив він, – ширіть скрізь і все правду і ніщо більше як правду. Бо хоча Правда зразу усім гірка, так все-таки згодом вона скрізь бере верх й стає солодкою спасителькою людства».

Свобода слова, більше того – свобода українського слова, яку ми розглядаємо в сенсі «державницького слова», а не слова на мові певної національності, є саме тим наріжним каменем, що об'єднує всі історичні етапи формування та існування Української Держави.

Напрями подальших досліджень є похідними від аксіоми, що, вивчаючи питання проблематики суспільних комунікацій в державотворчих процесах українського суспільства, ми повинні брати до уваги певну множину аспектів, релевантним із яких є саме Франкова раціональність в ухваленні політичних рішень, що, у свою чергу, має ґрунтуватися на потенціалі та здобутках нашого наукового, культурно-освітнього базису та національної ідентичності.

1. Андрущенко В. П. Соціальна філософія. Історія, теорія, методологія / В. П. Андрущенко, Л. В. Губерський, М. І. Михальченко. – [вид. 4-те, випр. та доп.] – К. : Юрінком Інтер, 2016. – 552 с.

2. Бачинський Ю. Україна irredenta / Ю. Бачинський. – Берлін : Видавництво української молоді, 1924. – 237 с.

3. Космеда Т. Теорія міжкультурної комунікації в проекції на особистість Івана Франка / Тетяна Космеда // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Львівський державний університет внутрішніх справ. – 2007. – Вип. 2. – С. 126–132.

4. Макаровський І. Національно-державницькі погляди Івана Франка : моногр. / Іван Макаровський. – Івано-Франківськ : Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – 132 с.

5. Тихолаз Б. Іван Франко – Doktor Universalis (секрети успіху) / Богдан Тихолаз // «Вісник НТШ». – 2012. – № 47. – С. 15–19.

6. Трачук Т. А. До витоків української науки про журналістику [Електронний ресурс] / Т. А. Трачук. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1195>. – Дата доступу: 15.08.2016.

7. Формальний і реальний націоналізм [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1889/FormalnyjIRealnyjNacionalizm.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.

8. Франко І. «Свободная Россия» [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1889/SvobodnajaRossyja.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
9. Франко І. UKRAINA IRREDENTA [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.ukrlit.vn.ua/lib/franko/14.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
10. Франко І. Галицьке українофільство [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1885/GalyckeUkrainofilstvo.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
11. Франко І. З поля нашої науки [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1893/ZPoljaNashojiNauky.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
12. Франко І. Застій української літератури [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/1.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
13. Франко І. Молода Україна. Провідні Ідеї і Епізоди / Іван Франко. – Вінніпег, 1920. – 105 с.
14. Франко І. Наука для українського народу [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1883/NasheTerperishnjePolozhennja/3.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
15. Франко І. Нашим приятелям [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/NashymPryjateljam.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
16. Франко І. Організація демократичної партії [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1888/OrganizacijaDemokrPartii.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
17. Франко І. Погані вчителі [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/2.html>. – Дата доступу: 14.08.2016.
18. Франко І. Правове становище української літератури в Росії [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1895/PravoveStanovyscheUkrLit.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
19. Франко І. Університети в Росії [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1887/UniversytetyVRosiji.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
20. Франко І. Шкідливість москвофільства [Електронний ресурс] / Іван Франко. – Режим доступу : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/3.html>. – Дата доступу: 15.08.2016.
21. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / редкол. : М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2008 – Т. 53: Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці, 1876–1895 / ред. тому Є. К. Нахлік. – 832 с.
22. Якимович Б. Книга, просвіта, нація: Видавнича діяльність Івана Франка у 70–80 роках XIX ст. / Богдан Якимович. – Львів : Місіонер, 1996. – 306 с.

UDC 007 : 304 : 001

Ivan Franko's politico-philosophical doctrines on the problematics of public communications in the ukrainian national revival processes

Bukhtaty Oleksandr, PhD (Public Administration),

Information Policy of Presidential Administration of Ukraine, 11, Bankova st., Kyiv, Ukraine, 01220, e-mail: bukhtaty@ukr.net

The issues of formation and development of Ivan Franko's politico-philosophical doctrines on the problematics of public communications in the Ukrainian national revival processes are examined in this article, the problematics of role and contribution of communicative relations in the national state formation processes and the presence of correlation between the struggle for a state independence of Ukraine and confirmation of the right to freedom of speech, role of the media, education and intercultural communications are presented. It is determined that Ivan Franko's stance on personal integrity, freedom of speech, press, assembly, religion, national language as the fundamental rights of every citizen, every person that must be untouched for each administrative or political power became the forerunner of modern European democratic standards in fundamental human rights and freedoms.

Key words: Franko studies, freedom of speech, education, intercultural communication.

Политико-философские взгляды Ивана Франко на проблематику общественных коммуникаций в процессах национального украинского возрождения

Бухатый Александр

В статье исследуются вопросы формирования и развития политико-философских взглядов Ивана Франко на проблематику общественных коммуникаций в процессах украинского национального возрождения, рассмотрена проблематика роли и значения коммуникационных отношений в национальных процессах и существования взаимосвязи между борьбой за государственную независимость Украины и утверждением права на свободу слова, роли средств массовой информации, образования и межкультурных коммуникаций. Позиция Ивана Франко в части неприкосновенности личности, свободы слова, печати, собраний, вероисповедания, национального языка как основных прав каждого гражданина, каждого человека, которые должны быть неприкосновенны для каждой административной или политической власти, стала предтечей современных европейских демократических стандартов в области основных прав и свобод человека.

Ключевые слова: франковедение, свобода печати и слова, просветительство, межкультурная коммуникация.

1. *Andrushchenko V.P.* Social philosophy. History, theory, methodology / Andrushchenko V.P., L.V. Guberskii, M. I. Myhalchenko. – [vyd. 4, vypr. ta dop.] – К. : Yurinkom Inter, 2016. – 552 p.
2. *Bachynskii Yu.* Ukraine irredenta / Yu. Bachynskii. – Berlin : Vydavnytvo ukrainskoi molodi, 1924. – 237 p.
3. *Kosmeda T.* Theory of cross-cultural communication from the point of view of the Ivan Franko personality / T. Kosmeda // Theory and practice of teaching Ukrainian as a foreign language. – Lviv State University of the interior affairs. – 2007. – Vyp. 2. – P. 126–132.
4. *Makarovskii I.* National-state points of view of Ivan Franko : monogr. / I. Makarovskii. – Ivano-Frankivsk : Vydavnycho-desainizkiy viddil ZIT of the Precarpathian National University of Vasyl Stefanyk, 2008. – 132 p.
5. *Tyholoz B.* Ivan Franko – Doktor Universalis (secrets of success) / B. Tyholoz // «Visnyk NTSH». – № 47. – 2012. – P. 15–19.
6. *Trachuk T.A.* To the beginnings of the Ukrainian science about journalism [Electronic resource] / T. A. Trachuk – Reference : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1195>. Accessed : 15.08.2016.
7. *Formal and regional nationalism* [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1889/FormalnyjIRealnyjNacionalizm.html>. Accessed: 15.08.2016.
8. *Franko I.* «Free Russia» [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference: <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1889/SvobodnajaRosсыja.html>. Accessed: 15.08.2016.
9. *Franko I.* UKRAINA IRREDENTA [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.ukrlit.vn.ua/lib/franko/14.html>. Accessed: 15.08.2016.
10. *Franko I.* Galizian ukrainofilstvo [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference: <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1885/GalyckeUkrajnofilstvo.html>. Accessed: 15.08.2016.
11. *Franko I.* From the field of our science [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference: <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1893/ZPoljaNashojiNauky.html>. Accessed: 15.08.2016.
12. *Franko I.* Depression in the Ukrainian literature [Electronic resource] / Иван Франко. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/1.html>. Accessed: 15.08.2016.
13. *Franko I.* Young Ukraine. Leading ideas and episodes / Ivan Franko. – Vinnipeg, 1920. – 105 p.
14. *Franko I.* A science for Ukrainian people [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1883/NasheTeperishnjePolozhennja/3.html>. Accessed: 15.08.2016.
15. *Franko I.* To our friends [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/NashymPryjateljam.html>. Accessed: 15.08.2016.
16. *Franko I.* Organisation of the Democratic Party [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1888/OrganizacijaDemokrPartii.html>. Accessed: 15.08.2016.
17. *Franko I.* Bad teachers [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference: <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/2.html>

18. *Franko I.* Legal state of the Ukrainian Literature in Russia [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1895/PravoveStanovyscheUkrLit.html>. Accessed: 15.08.2016.

19. *Franko I.* Universities in Russia [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference: <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1887/UniversytetyVRosiji.html>. Accessed: 15.08.2016.

20. *Franko I.* Bad influence of the moskvofilstvo [Electronic resource] / Ivan Franko. – Reference : <http://www.i-franko.name/uk/Publicistics/1884/KonechnistReformy/3.html>. – Accessed: 15.08.2016.

21. *Franko I.* Additional books to the collected works in 50 volumes. / Rekol. : M. G. Zhulynskii (the head) and others. – К. : Nauk. dumka, 2008 – Т. 53: Literature, folklore, ethnographic and publicistic works, 1876–1895 / Red. tomu E. K. Nahlik. – 832 p.

22. *Yakymovych B.* A Book, an education, a nation: Publishing activities of Ivan Franko in the 70–80 years of the XIX ст. / Bohdan Yakymovych – Lviv : Misioner, 1996. – 306 p.

Стаття надійшла до редакції 26.08.2016.